

Marko Gregorić

Filozofski fakultet Družbe Isusove

Tri djelca sv. Tome

Toma Akvinski, *Filozofska djelca (Opuscula philosophica)*, svezak I, Demetra, Zagreb, 1995.

Toma Akvinski (1225-1274) dovoljno je poznato ime u povijesti filozofije. "Anđeoski doktor", "naučitelj Crkve" i Svetac, poznat je prije svega po svojim tumačenjima i vrlo koherentnoj prilagodbi Aristotelove filozofije kršćanskom nauku. Zbog toga je, uz svojeg učitelja Alberta Velikog, najsajjnija "zvijezda" europskog srednjovjekovnog aristotelizma i skolastike. Pisao je mnogo i raznoliko: filozofijske i teologijske rasprave, komentare na razna djela, političke spise i poeziju. U tom golemom opusu najpoznatija su dva monumentalna djela - "Suma Teologije" i "Suma protiv pogana", a ovo izdanje nam predstavlja tri manja spisa, takozvana "djelca" (*opuscula*). Sveukupno je poznato pedesetak takvih kraćih Tominih tematskih spisa, koji su zbog činjenice da su pošteđeni čestih teoloških tumačenja i didaktičkih digresija, inače vrlo učestalih u ostalim djelima, dobili pridjev "filozofski" - "filozofska djelca", jer je filozofija aktivnost onoga što se naziva "prirodni razum". Sve što je "iznad" njega jest Objava, kao predmet teologije. Pa ipak, Toma je prepoznatljiv: sustavan, neosoban, strog, "aristoteloljubac".

Prvo djelce nosi naslov "O jednosti uma - protiv averoista" (*De unitate intellectus - contra Averroistas*), u kojemu Toma pobija dvije, navodno Averroesove, tvrdnje: prvo, da je "primalački um" (*intellectus possibilis*) jedan za sve ljude i drugo, da je on potpuno odvojen od tijela. U stvari, te tvrdnje mogu predstavljati i krivo shvaćanje i interpretaciju Averroesa (kojega Toma proglašava "kvariteljem peripatetičke filozofije") od strane kršćanskih averoista, pa onda i od strane sv. Tome, što u uvodu nigdje nije naznačeno. Sve u svemu, čitavo je "djelce" vođeno tim temama unutar kojih se razrađuju i neka druga, drugdje već razrađivana pitanja: o naravi umske i osjetilne spoznaje (Učenje o duši, q. 84), o sposobnostima duše (S.Th. I, q. 77), o moćima umske spoznaje (S.Th. I, q. 79) itd. Sva ta pitanja, naravno, svoje podrijetlo imaju u Aristotela.

Drugo se djelce, "O odvojenim bivstvima" (*De substantiis separatis*), bavi duhovnim, od materije potpuno odvojenim bivstvima (*forma separata*), tj. anđelima. Prvo se, preko mišljenja Platona i Aristotela o tom pitanju te preko hilemorfističkog učenja, opravdava mogućnost opstojnosti takvih

bivstava koja bi bila prihvatljiva "prirodnom razumu". U daljnjem dijelu, kroz pobijanje "zabluda" Origena, Avicbrona, manihejaca i drugih, Toma nam govori o njihovim karakteristikama, da bi naposljetku skrenuo u teologiju i izložio kršćansko učenje o "nebeskoj hijerarhiji", temeljeno na spisima sv. Dionizija Areopagite, osnivača kršćanske angelologije.

"O gibanju srca" (*De motu cordis*) najkraće je "djelce" ove zbirke. To je medicinsko-filozofski spis o kretanju srca u tijelu i odgovarajućim duševnim aktivnostima i raspoloženjima, također temeljen na Aristotelovim biologijskim djelima (*Historia Animalium*, *De partibus animalium*, *De Motu Animalium* i dr.).

Nekoliko riječi o samom izdanju. Tomina nam "Djelca" stižu vrlo luksuzno opremljena. U tvrdom se uvezu nalazi 380 stranica od kojih su mnoge ukrašene vinjetama i tematskim fotografijama (djela poznatih auktora, rukopisi i sl.). Na desnoj strani je originalni tekst, a na lijevoj prijevod koji, zbog svoje vjernosti originalnom tekstu, zaslužuje svaku pohvalu. Uz to, valjanost prijevoda dijelom proizlazi i iz činjenice da prevoditelj (Augustin Pavlović) pripada istom redu kojem je pripadao i Toma, auktor kojega je red prihvatio kao svojeg učitelja. Prevoditelj dominikanac po svoj će prilici bolje prevesti spis sv. Tome negoli prevoditelj "klasičar". (To se jasno primjećuje ako usporedimo ovaj prijevod ili prijevode Tome Vereša s Gortanovim i Barbarićevim prijevodom u "Izboru iz djela", I i II, Naprijed, Zagreb, 1990). Nadalje, svako je "djelce" popraćeno opširnim uvodom i raspodijeljeno na poglavlja od kojih svako ima svoj naslov (za prvo i treće naslovi su prevoditeljevi) te dobar kritički aparat.

Međutim, sav taj luksuz bio bi vrlo lijep i poželjan kad ne bi rezultirao previsokom cijenom (380 Kn). Naime, pitanje je zašto, ili bolje, radi koga ta knjiga stoji u knižarama? S obzirom na mnoge naznake, pa i jedan "tomohvalni" citat Jacquesa Maritaina kojim knjiga započinje, dalo bi se zaključiti da ova knjiga želi pobuditi širi interes za sv. Tomu. No tada bi trebalo malo bolje poznavati psihologiju i shvatiti da (i) cijena ima golem utjecaj na "živac" interesa, što zaista ne zahtijeva neki veliki trud jer je izdavač zacijelo upoznat s kupovnom moći potencijalnih kupaca. A možda se ona izdaje samo za elitu s debelim lisnicama, što bi moglo staviti smisao njezina izdavanja pod znak upitnika. Preostaje nam jedino da se nadamo da će nam se izdavač možda jednom smilovati i ponovno nas obradovati dvostrukim izdanjima - jednim luksuznim i skupljim, a drugim skromnijim i jeftinijim - kao što mu je to u početku bila praksa.